

Департамент образования и молодежной политики
Ханты-Мансийского автономного округа – Югры
БУ ХМАО – Югры «Обско-угорский институт
прикладных исследований и разработок»

С. Ф. Прасина, Г. Л. Нахрачева, А. А. Шиянова

ЗАНИМАТЕЛЬНАЯ ГРАММАТИКА ХАНТЫЙСКОГО ЯЗЫКА

(ваховский диалект)

5
КЛАСС

**Дидактический материал для детей,
не владеющих хантыйским языком**

Ханты-Мансийск
2014

УДК 811(=511.142);81'36
ББК 81.2 Хан-2-9
П 70

Рецензенты:

Лельхова Ф. М., кандидат филологических наук
Новьюхова Н. В., кандидат филологических наук

Прасина С. Ф., Нахрачева Г. Л., Шиянова А. А.

**П 70 Занимательная грамматика хантыйского языка (ваховский диалект):
5 класс** : дидактический материал для детей, не владеющих хантыйским
языком / С. Ф. Прасина, Г. Л. Нахрачева, А. А. Шиянова; под ред. В. Н. Со-
ловар ; Деп. образования и молодежной политики ХМАО – Югры, БУ
ХМАО – Югры «Обско-угорский институт прикладных исследований и
разработок». – Ханты-Мансийск : ООО «Югорский формат», 2014. – 39 с.

ISBN 978-5-9905662-9-3

Издание содержит занимательные задания, упражнения для детей, не владеющих хантыйским языком. Материал поможет сформировать грамматически правильный строй речи, научит самостоятельно строить рассказ, отвечать на вопросы, выявит типичные ошибки и позволит своевременно их устранить.

Книга предназначена для проверки знаний ребенка.

УДК 811(=511.142);81'36
ББК 81.2 Хан-2-9

ISBN 978-5-9905662-9-3

© БУ ХМАО – Югры «Обско-угорский
институт прикладных исследований и
разработок», 2014
© Прасина С. Ф., Нахрачева Г. Л.,
Шиянова А. А., 2014
© ООО «Югорский формат», издание, 2014

Дорогой друг!

В руках у тебя учебное издание «Занимательная грамматика хантыйского языка (ваховский диалект)» для 5 класса. Ты вспомнишь весь пройденный материал с 1 по 4 классы, повторишь все слова, которые ты выучил за четыре года, а также узнаешь много нового, сможешь не только читать рассказы на хантыйском языке, но и самостоятельно составлять их. Тебя ждут увлекательные ребусы, загадки, кроссворды.

В добрый путь!

Придумай предложения, используя послелого.

пәсән уйнә

әмп қатох

юх сәйнә

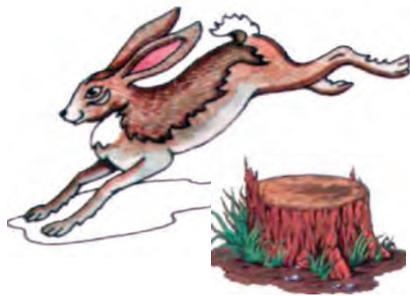
юх вәлнә

эмтәрь сәхы

әңкилнә

ӓңкӓл охтыӓх

юх пӓңӓлнӓ

пӓркини нюхӓлвӓл

йохӓн' сӓхы

**Подбери к послелогам и послеложным именам
из левой колонки соответствующие им предлоги
из правой колонки:**

мухты
қаса
уя
кӓтӓ
оннӓ
моцӓ

за
под
между
по
в
через

Сделай подписи к рисункам:

...

...

...

...

...

...

...

...

Найди предметы, которые начинаются с буквы «Т».

Переведи на хантыйский язык:

- 1) под деревом –
- 2) через реку –
- 3) вдоль дороги –
- 4) около шкафа –
- 5) над лесом –
- 6) по реке -

Составь из букв как можно больше слов.

ä, в, ң, м, с, ö, л, қ, и, ө, д, ү.

Подбери определения к словам,
которые представлены рисунками.

ТИМ ТОМ
ЭВӨСТӨ
СӘЛНАҢ
МЕЛӘК
ӘЙ

ПӘХТӘ
ҚӘН'ЧАҢ
ПЕСТӘ
ПӘМЛӘМ
ӘВРӘҢ
ЙӘМ ҚОРСӘВ

Пам ливәл
әй
пәмләмәки
мес йәңк мөвәл
мәрамәқы
тул'пул'
қән'чаңәқы

пәстәки
тәлхин әлтә
әлдәки
йәм қорсәвәқы

Первые буквы названий предметов выпали и образовались новые слова. Назови эти слова.

...

...

...

...

...

...

...

...

Ул, айпут, ол, онт, ац, ох, уй, ухэм.

Соедини стрелочками слова,
близкие по звучанию, передающие рифму

Таты:

вәнәм

төхәт

көр

сөй

çохәт

ворәв

сухәл

пухәл

көй

сахәл

варәв

çовçәқ

пахәл

нәләм

пөхәт

пөр

Замени первую букву в названиях предметов так,
чтобы получились другие новые слова.

пöңк

вач

пухэл

тур

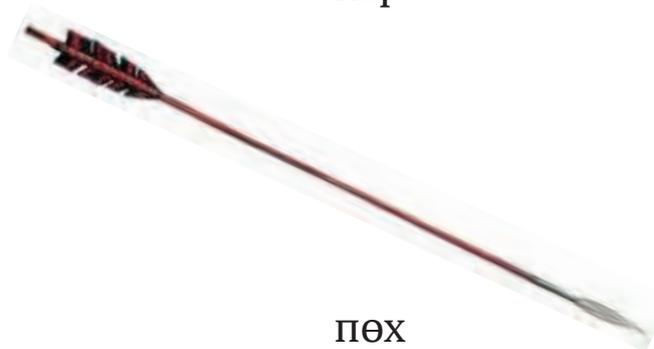
нӓңк

кӓр

пас

пөх

пам

юх

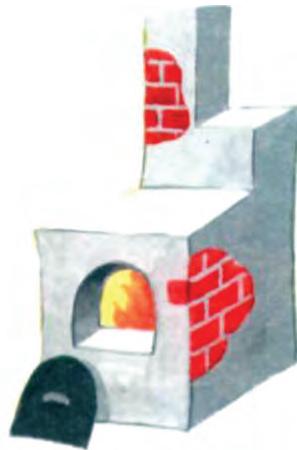
Ях, пӓр, сухэл, пӓңк, нөх, сур, сам, сас, чач, йöңк.

**Найди на картинке предметы,
начинающиеся с буквы «П».**

Игра «Опиши картинку»

Игра «Опиши картинку»

Например: амсылтэ юх.

1. Что это? Тит мөхули? (амсылтэ юх, пёсән, көхәл, қат)

2. Какой? Мөхоләң? (маленький ай, нямәк, няхәлт)

3. Стул – это посуда? (Нет. Стул – это мебель.)

Амсылтэ юх – ти көхәлт? (Әнтэ. Амсылтэ юх – амләхылта.)

4. Какого цвета стул? (белый, черный...)

Мөхи қөросәв амсылтэ юх? (нәхи, пәхтә)

5. Из чего сделан стул? (деревянный, железный)

Мөхулиёх амсылтэ юх вери? (юхлы, вәхлы)

6. Для чего нужен стул? (для того, чтобы сидеть на нем).

Мөхулә амсылтэ юх масвәл? (амәстаты)

Муйтә.

1. Эләд юхлы, ухәл патәмәқы. Ти мөхули?
2. Юхлы көт, вәхлә элә. Ти мөхули?
3. Тәхәпә ләхәлвәл, чохәт нуқ вәвәл, пәртәх ләхәлвәл юх вәльть рөхисәлвәл.
4. Мөхулинә тәлхин пәни ләңән патәм нөл?
5. Пестә от!
6. Йәңк уйнә нәлың калач.
7. Йәңк уйнә сат сем.

ват

ләйәм

көчәх

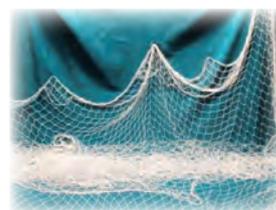
нәмәс

әмп

налим

қаләв

Запиши названия предметов.

К какой тематической группе относятся эти слова.

Образец: кысы, – это одежда, обувь.

Кошка, – домашнее животное.

Таты вэри: Кӧлӧх, – ти нуӑ энтӧ отӧт, нирӧт.

Кӧськӧ, – ти йоӑэн вӧлтӧ вайӧх.

**Заполни кроссворд.
Найди и отметь названия ягод,
показанных на рисунках.**

Таты: тархул

Й	Т	Т	Н	Ä	В	С
О	Р	А	Ь	Р	Ә	Л
М	О	Р	Ö	У	Р	Т
У	Н	Х	Х	С	У	У
Л	Ь	У	Л	О	Л	Л
Т	У	Л	С	Ә	Й	У
Ч	О	В	Ч	Ә	Қ	Л
М	О	Р	Ә	Қ	Е	А

йомул

сөйул

морәк

вәртул

троньул

цовчәк

тархул

ньөхсул

**Закончи предложения.
Подчеркни прилагательные волнистой чертой.**

Воқы ... вәлвәл.

Тит эвәстә, йәм қоросәв ...

Юх пәки, ..., сох ливәл.

... пәйлаң пунәллә қән'чаңәқыятәт, ухәлнә
Вәртә мұләли.

Подпиши букву В под предметами,
названия которых с нее начинаются.

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

Скажи, что в каждом ряду лишнее и почему.

Какие деревья растут в нашем округе?
Мөһоләң юхәт мәң мәхөхнә энәмпәлт?
Мөһоләң ти юх?

ЛЫХӘЛ

Нәңк

ОН'ЧӘХ

ҚОЛ

СӨХМӘТ

ПАЙ ЮХ

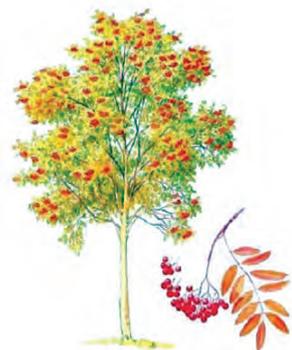
ЙОМӘҢ ЮХ

СӘХӘЛТ

ЛОҚӘНЬ

Мөхоләң ти юх?

1) Кәрәл нәхийәки. Төнхөлох амтәв вервәлт.

2) Ти юхох рыт вервәлт.

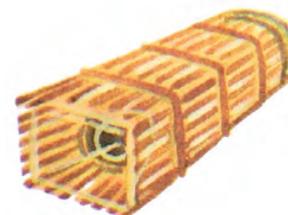
3) Ти юхох нәрәс юх вервәлт.

4) Сөхәснә ти юхнә әрки нахәр энәмпәл,
мәңән ләхә литәтә.

5) Ти юхох сахәлт пона вервәлт.

6) Ти юхох нимәд вервәлт.

Лыхәл, пай юх, сөхмәт, қол.

Распредели картинки по тематическим группам:
нук энтэ отэт, йоқән вәлтә вайхәт,
воронтнә вәлтә вайхәт.

Подбери названия к музыкальным инструментам.

...

...

...

Көйөм, пәнаң юх, ниртә юх.

Прочитай текст, подставь пропущенные слова.

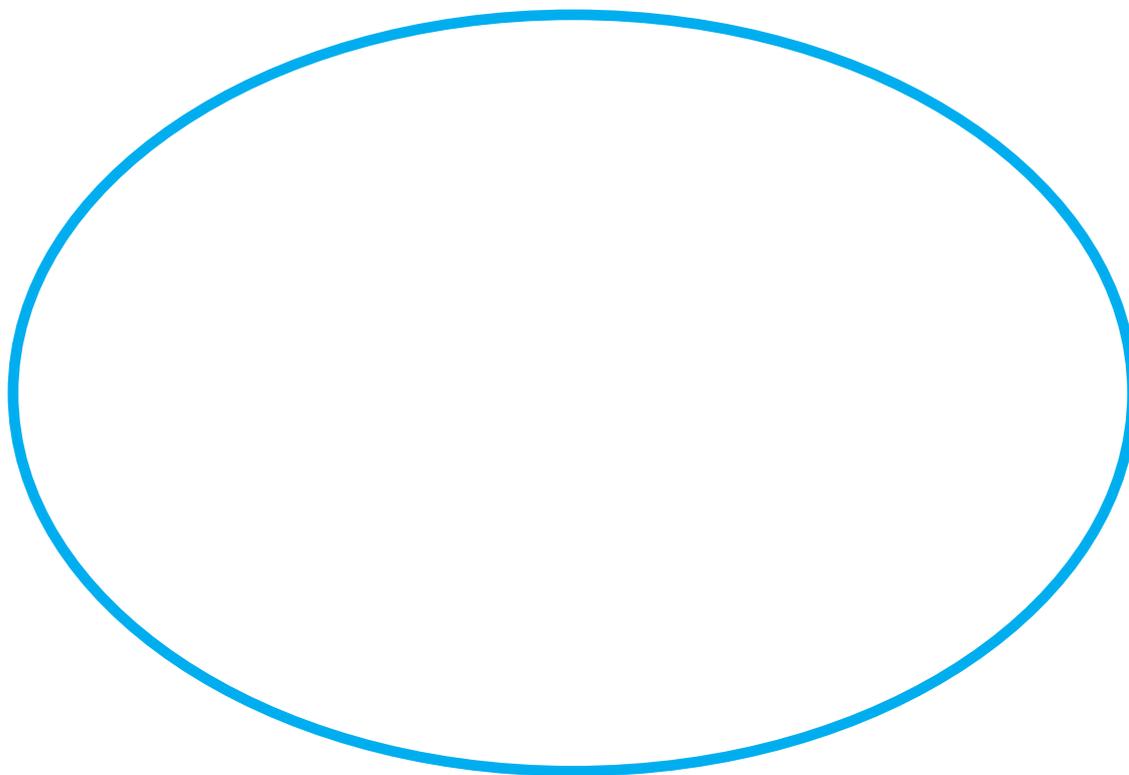
Сарт пәни лөк.

Вәлләхән сарт пәни лөк, лин мәч ләләхсәхләхән. Лөк мәхнә вәлвәл, сарт ос йәңнә, ит лин ван'нә... Лөкнә сарт йохлох Сарт йәңк уя мәнәлнә пөх чөн'чәлә... Сартнә лөк... , пөх көрхәлә қәнавәл. Тити лин ләләхсәмин...

(ләләхсәкәтәлхән, ләкли, вәлләхән, ләктәлнә, қәнавәл)

Отгадай загадку. Нарисуй отгадку.

Ваç қорнә вәртә воқы восвәл.

Составь предложения..

Өкөм, тәяләм, мә, әмп.

әмпәт, велит, Кәрәннә, вәскәт, кәсиләвәлт, пәни.

Тярәснә, рытна, ләх, мәнсәлт.

Лыхәл, әнтә, энәмпәл, вачнә.

Велит, қохәлвәлт, лөкнә.

Қох, әним, вервәл, урокәт.

Составь предложения. Предложенияхәт вәра.

Мә

ваньләм.

Мә

велләм.

Мә

йәлилсәм.

Подбери подписи к картинкам.

...

...

...

...

...

...

...

Көчөх, пәқы, чәй пут, крушка, янтә қырәх, қынт, нипик.

**Подбери к данным словам слова
с противоположным значением (антонимы).**

йӓлӓв

йисвӓл

тул'пул'

лӓхӓрт

мӓрӓх

ӓкӓм

эн'ӓ

вӓнть

қавӓқ

илни

ӓдлӓ

кӓч'ӓ

л'ысӓхвӓл

нӓмсӓң

Скажи, чьи это следы?

...

...

...

...

...

Вели, их, воқы, пүкини, вели пөртә вайӓх.

Разгадай кроссворд.

							Қ
П					Ә		
		А	Қ				
С							

Составь рассказ по картинке. Озаглавь его.

Вставь в слова пропущенные буквы.
Из оставшихся букв сложи слово
и впиши его в пустые клетки.

М Ё
 Ы С Х Э Т
 Л В

□ □ □ □ □

Н Э
 Т Т Т
 Х Э

Составь словосочетания.

цохта
көтә
нипик
велә

йәңқавәл
ләңәттә
көрәхтә
вәтә

Прочитай текст, подставь вместо картинок слова. Йәвәк.

Мә сөхәснә воронтнә вәлхаләм. Иләннә итән көмән мә

нуқ әлхәләм, масс қоннә йәвхәт нуқ ләхәлсәт. Ләх

ләңрәлит қән'вәлт. Әй

қатә немә мәна ымләсь.

Мә қәнътиқынтәсәм, тьәләктәсәм. Пестәх қата йоқ ләңасәм

ләхәвәл: «Көмән римикинтәс, мөхуля тьәлиләвән».

Ос дысәхвәлт: «

Мөхуляты нәң йәвхөх пәлмән».

Мә дысқәқәтәсәм. Мәң әйқә қох дысәхқалөх.

**Отгадай, какие названия животных
тут зашифрованы.**

ИХПҰКИНИВОҚЫЛҰҢКИВЕЛИКӨТӨРКИ

Соедини стрелочкой время года и погоду.

тәлөх

масәм қотәл

тохы

л'әвтәң қотәл

лөң

йөхли қотәл

сөхәс

меләк қотәл

Соедини стрелочками цифры со словами.

10

20

30

40

50

60

70

80

90

100

нәлән

сат

ниләхийән

қос

қоләм йән

қутйән

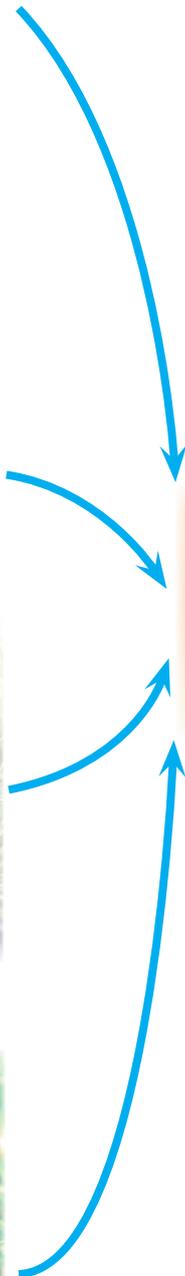
әйәрсат

вет йән

ләвәт йән

йән

Глядя на картинки, составь новое слово.

Составь предложения.

Янты, қәнтәх әңкимнә, мәнт, ернәс, онәлтәхас.

Қох тәялта, масвәл, йөмә верәм от.

Лальвәл, том ләк пеләкнә, қатали, өкөм.

Вәлвәм, мәң, месс қат, пухлөхнә.

Торәм, қотәлнә, пәдңәмтәхәли.

Подбери глаголы к картинкам.

...

...

...

Подбери местоимения к падежам.

Направительно-
целевой падеж

Направительный
падеж

Местный
падеж

НЭҢҘ

МАНҘАПА

МАННЭ

ЛӨХҘПА

НӨҢҘАПА

НЭҢЭТ

ЛИННЭ

ЛӘХӘ

МАНҘ

НӨҢҘ

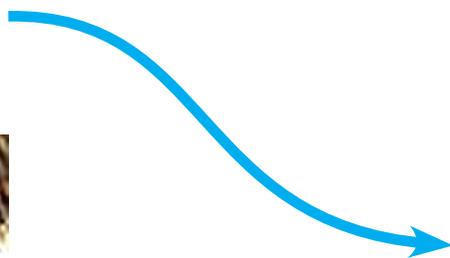
ДУВЭЛ

МА

ЛӨХӘ

ЛӘХҘПА

Где чьи части тела? Соедини линиями.

Прочитай текст.

Найдите местоимения, определите их лицо и число

Сөхәснә мә әпымна воронтпа қул велтә мәнхәләм. Тю сөхәснә чәкә әтәк вәлхал. Чохәпә чимлали вәлхал. Мин қула кән'чилтә мәнхәлмән Каткалевы ях пухәлпа. Вах қаннәнә юхнә мин кәсскәлмән әлдә пәхтә вайәх . Лөх юх н'охқал. Тю вайәх мочә мин мәнхәлмән. Тюк ким кәрәм вәлхал. Кәрәм перәх мәхнә әнтәмәки, мәрәм мөңән. Тю пырнә мәннә қопәнтә вухалы.

Светлана Федоровна Прасина
Галина Леонидовна Нахрачева
Анастасия Антоновна Шиянова

**ЗАНИМАТЕЛЬНАЯ ГРАММАТИКА
ХАНТЫЙСКОГО ЯЗЫКА
(ваховский диалект)
5 КЛАСС**

**Дидактический материал для детей,
не владеющих хантыйским языком**

Под редакцией Валентины Николаевны Соловар

Оригинал-макет подготовлен ООО «Югорский формат»

В оформлении книги использованы иллюстрации
Интернет-ресурсов, находящиеся в свободном доступе.

Подписано в печать 11.11.2014
Формат 60x84/8. Гарнитура PT Serif.
Усл. п. л. 5. Тираж 100 экз. Заказ № 24

ООО «Югорский формат»
Ханты-Мансийский автономный округ – Югра,
628007, г. Ханты-Мансийск, ул. Лопарева, 15.

